

POSEBNOSTI POMORSKIH I TRANSPORTNIH OSIGURANJA

**Dr. sc. Adriana V. Padovan
Jadranski zavod HAZU**

Portorož, 24. 10. 2012.

Pojam transportnih osiguranja

- Grana osiguranja u okviru koje se osiguravaju imovinski interesi izloženi transportnim rizicima;
- Pomorska osiguranja povijesno su najstarija, na njima počiva čitav razvoj osiguranja (transportnih i uopće);
- Opća tendencija primjene pravila pomorskog osiguranja (izravno ili na odgovarajući način)
 - na transporte koji su tek posredno vezani za pomorsku plovidbu,
 - ili čak nisu u vezi s njom, ali se osiguranje provodi prema uvjetima pomorskog osiguranja

Pojam transportnih osiguranja

- Transportna osiguranja dijele se prema različitim kriterijima:
 - Prema predmetu osiguranja
 - Prema grani prometa
 - Prema obliku organizacije u odnosu na nošenje rizika

Transportna osiguranja prema predmetu osiguranja:

- Osiguranje plovnih objekata i zračnih letjelica (kasko)
- Osiguranje robe u prijevozu (kargo)
- Osiguranje brodova u gradnji (kasko)
- Osiguranje pomorskih platformi (kasko)
- Osiguranje kontejnera
- Osiguranje odgovornosti:
 - Brodara (P&I)
 - Brodopopravljača
 - Cestovnih prijevoznika
 - Zračnih prijevoznika
 - Špeditera, stivadora, pomorskih agenata...
 - Vlasnika pomorskih platformi za istraživanje i iskorištavanje podmorja (*energy*)

Transportna osiguranja prema grani prometa:

- Pomorsko osiguranje (kasko, kargo, odgovornost)
- Osiguranje unutarnje plovidbe (kasko, kargo, odgovornost)
- Kopneno transportno osiguranje (kargo, odgovornost prijevoznika)
 - Željezničko
 - Cestovno
- Zračno transportno osiguranje (kasko, kargo, odgovornost zračnog prijevoznika)
- Podjela gubi na važnosti (integralni transport, to se odražava na standardne uvjete osiguranja)
- Suvremeno pomorsko osiguranje poprima obilježje općeg transportnog osiguranja

Transportna osiguranja prema obliku organizacije u odnosu na nošenje rizika:

- Premijsko (provode društva za osiguranje);
- Uzajamno (provode društva za uzajamno osiguranje): članovi uplatom doprinosa međusobno jamče da će na načelima uzajamnosti i solidarnosti pokriti štete nastale ostvarenjem osiguranih rizika (P&I klubovi);

Ekonomska uloga

- Zaštita materijalnih interesa sudionika transportnog pothvata od štetnih posljedica izvanrednih događaja nastalih za vrijeme transporta ili u vezi s transportom;
- Počiva na ideji ekonomske solidarnosti (disperzije i distribucije transportnih rizika među svim članovima zajednice tih rizika)
- Pojava pomorskog osiguranja u vezi s iskorištavanjem mora kao najvažnijeg prometnog puta u funkciji međunarodne trgovine
- Vrijednosti u riziku sve su veće (veći transportni kapaciteti i veće vrijednosti robe, veći opseg i visina odgovornosti prijevoznika)
- Ratna stanja, terorizam, piratstvo...
- Uvođenje obveznih osiguranja (javna funkcija osiguranja u zaštiti ljudskih i materijalnih vrijednosti te zaštiti okoliša)
- Element financijske sigurnosti i uvjet za normalno odvijanje i razvijanje međunarodne trgovine i transporta
- Makroekonomski aspekt: kumulacija velikih novčanih sredstava
- Sloboda trgovine – sloboda odabira osiguratelja, sloboda osiguratelja da posluju na inozemnim tržištima;

Povijesni razvoj

- **Najraniji oblici uzajamnog nošenja šteta:**
 - Kina – oko 3000 god. pr. Kr. (prijevoz robe rijekom Jangce)
 - Babilon – Hamurabijev zakon (Hamurabi 1729 – 1686 god. pr. Kr.) – raspodjela rizika među babilonskim trgovcima sudionicima u karavanama pri prijenosu robe pustinjom;
 - Zemlje Mediterana:
 - otok Rhodos “Rhodia de iactu” – načelo zajedničke havarije (kodificirano u Justinijanovim Digestama, 6. st. pr. Kr.)
 - Rim
 - Pomorski zajam – foenus nauticum (zabranjen 1236. g. Papa Grgur VII)
 - Simulirana kupoprodaja broda i tereta (kupac=osiguratelj, vlasnik broda/tereta=osiguranik, osigurljiv interes, kupoprodajna cijena=naknada štete, u slučaju da brod/teret budu izgubljeni; novac koji vlasnik “prodavatelj” plaća kupcu=premija)

Povijesni razvoj

- **Počeci osiguranja:**

- Najstarija polica osiguranja – Genova, 1347.
- Trgovci iz Lombardije
- Hanzeatski gradovi
- Statuti srednjovjekovnih gradova (Barcelona, Venezia, Firenca, Antwerpen...)
- Dubrovnik 14.-16. st. (treća flota na svijetu, 170-200 brodova, 5.000 od 35.000 zaposlenih u brodarstvu; polica iz 1395., Ordo super assecuratoribus iz 1568.)
- Guidon de la Mer – privatna zbirka pomorskopravnih običaja (publiciran 1671. U Rouenu)
- Ordonanse de la Marine Marchande (Francuska, 1681., prenesena u Code de Commerce 1807.)

- **Moderni razvoj:**

- Lloyds of London (Edward Lloyd's Coffee House 1688., Lombard Street 1691.)
- Presude L. J. Mansfielda prenose pravila pomorskopravnih običaja, ordonansi, zakonika i statuta srednjovjekovnih gradova u engleski common law
- UK Marine Insurance Act 1906 (kodifikacija common lawa, legis maritimae i legis mercatoriae)
- Institute of London Underwriters (1884)
- International Underwriting Association (1998) - spajanje ILU-a i London International Insurance and Reinsurance Marketa

Tržišta (re)osiguranja

Svjetska tržišta (re)osiguranja:

- SAD, europsko tržište (Swiss Re, Munich Re, Hannover Re), Londonsko tržište (Lloyds of London), Bermuda (produžena ruka sjevernoameričkih osiguratelja), Azija

Svjetska vodeća tržišta transportnih osiguranja:

- londonsko (Lloyds of London)
- skandinavsko
- francusko
- američko
- japansko

Specifičnosti pomorskih osiguranja

- Ugovor o pomorskom osiguranju je u pravilu trgovačkopravni posao (sve strane su trgovački subjekti)
- Opasnosti mora, transportni rizici
- Imovina velikih vrijednosti
- Trgovačkim subjektima pomorske trgovine daje financijsku i komercijalnu sigurnost, omogućava neprekinuto odvijanje djelatnosti
- Povijesni razvoj usporedo s razvojem robnog prometa i pomorske plovidbe, u funkciji tog prometa
- Najstarije od svih osiguranja
- Specifičnost osnovnih pravnih odnosa u vezi iskorištavanja mora uvjetovala je samostalan razvoj pomorskih osiguranja sa svojim specifičnim institutima i funkcioniranjem toga posla u praksi;
- Specijalna pravna regulativa (pravo pomorskog osiguranja dio je tijela pomorskog prava, a ujedno je i specijalna grana prava osiguranja)
- Međusobna sličnost propisa o pomorskom osiguranju u usporednim pravnim sistemima

Specifičnosti pomorskih osiguranja

Posebности u odnosu na opće pravo osiguranja:

- Veća ugovorna sloboda
- Dominantna važnost autonomnog prava pomorskog osiguranja (običaji, opći uvjeti poslovanja, ugovorne klauzule i termini)
 - Uloga poslovnih običaja - *lex maritima i lex mercatoria*;
 - Standardizirana praksa – ujednačen način postupanja radi primjene standardiziranih ugovornih formulara u praksi
 - *Course of dealing* – uobičajen način postupanja između određenih subjekata
 - Upotreba standardnih klauzula - najraširenije su institutske klauzule (ILU, IUA) - Institute Time and Voyage Clauses – Hulls, Institute Cargo Clauses A, B i C, etc.
 - Institut “warranty” u engleskom pravu pomorskog osiguranja vs. isključene štete i posebno ugovoreni uvjeti osiguranja
 - Rules of Practice (Association of Average Adjusters)
 - Norwegian Marine Insurance Plan
 - Američko i kanadsko tržište imaju svoje standardne klauzule
 - Njemački ADS-DTV
- ❖ Postoji li međunarodni kodifikacijski instrument iz područja pomorskog osiguranja?

Ugovor o pomorskom osiguranju

- **Marine Insurance Act 1906** - definicija ugovora o pomorskom osiguranju:

“A contract of marine insurance is a contract whereby the insurer undertakes to indemnify the assured, in a manner and to the extent thereby agreed, against marine losses, that is to say, the losses incident to marine adventure.”

- N.B. MIA 1906 jedan od svjetski najznačajnijih zakona o pomorskom osiguranju
- predstavlja velikim dijelom kodifikaciju legis mercatoriae i legis maritimae
- zakon svjetske pomorske i financijske velesile
- u području međunarodnog pomorskog prava, a napose pomorskog osiguranja engleska pravna tradicija ima ogroman utjecaj

Ugovor o pomorskom osiguranju

Polica pomorskog osiguranja:

- Dokaz/potvrda o sklopljenom ugovoru o osiguranju, a ne predstavlja sam ugovor
- Prijenos prava iz osiguranja \neq Vinkulacija police
- Prijenos svih prava iz ugovora o osiguranju – cesijom na novog osiguranika; mora biti pismeno (indosamentom na poledini police) i uz suglasnost osiguratelja
- Vinkulacija – ugovorno ustupanje prava na naknadu iz osiguranja; može biti i poslije ostvarenja osiguranog slučaja; novi vjerovnik ne postaje osiguranikom; međusobni odnos između osiguratelja i novog vjerovnika nije odnos iz osiguranja; za prijenos ne treba suglasnost osiguratelja; najčešće u korist banke kreditora pomorskog pothvata (npr. kreditor kupoprodaje ili hipotekarni vjerovnik prema brodu)

Ugovor o pomorskom osiguranju

1. Načelo naknade štete :

- Osiguranik mora pretrpjeti neki materijalni gubitak kao posljedicu nekog osiguranog rizika
- Način naknade štete - isplatom određene svote novca na način kako je bilo ugovoreno
- Opseg naknade - definirano širinom pokrića
- Visina naknade štete – osigurana svota
- Specifičnost je ugovorena vrijednost
- Podosiguranje i nadosiguranje
- Zabrana višestrukog osiguranja (isti predmet, isti rizici, isti period i isti osigurljiv interes)
- Franšiza – ne primjenjuje se kod total loss-a

Ugovor o pomorskom osiguranju

2. Načelo osigurljivog interesa

- Osiguranik može biti samo osoba koja ima ili može očekivati da će imati materijalni interes da ne dođe do ostvarenja osiguranog slučaja, a pravnim je poretkom dopušteno takav rizik osigurati
- Zabrana zaključivanja ugovora na sreću (ugovori o osiguranju u kojima nije potrebno dokazivati osigurljiv interes)
- Vrijeme u kojem je potrebno imati osigurljiv interes: u trenutku nastanka štetnog događaja – ovo je dužan dokazati osiguranik kada traži naknadu iz osiguranja; moguće je tražiti naknadu i kada je interes stečen nakon nastanka štetnog događaja, a mogu se pokriti i štete nastale prije sklapanja ug. o osiguranju (u MIA to je princip "lost or not lost")

Ugovor o pomorskom osiguranju

3. Načelo najvišeg stupnja dobre vjere (princip uberrimae fidei)

- Načelo savjesnosti i poštenja
- Dužnost ulaganja povećane profesionalne pažnje pri sklapanju i ispunjavanju ugovora
- Dužnost prijavljivanja okolnosti pri sklapanju ugovora
- Okolnosti značajne za ocjenu rizika i one koje bitno utječu na donošenje odluke o sklapanju ugovora i o uvjetima osiguranja
- Dva vida propusta: neprijavljivanje i netočno prijavljivanje
- Ugovor utemeljen na nagađanjima
- Specifične bitne činjenice najčešće poznate samo osiguraniku
- Osiguratelj u dobroj vjeri uzima da su mu okolnosti prijavljene potpuno i istinito
- Sankcija: povećanje premije ili pobojnost ugovora

Pomorsko osiguranje - kategorije šteta

- Naknađuje se u materijalna šteta koju je osiguranik pretrpio uslijed osiguranog slučaja
 - Potpuni gubitak (stvarni i izvedeni)
 - Djelomična šteta
 - Osiguranikovi troškovi spašavanja (sue and labour)
 - Troškovi neposredno povezani s osiguranim slučajem (particular charges)
 - Nagrada za spašavanje
 - Zajednička havarija
 - Odgovornost prema trećima
- Transportna osiguranja u pravilu ne pokrivaju posljedičnu (daljnju) štetu (izmakla financijska dobit) koju je osiguranik pretrpio uslijed ostvarenja osiguranog rizika
- U pravilu nema odbitaka novo za staro

Potpuni gubitak

Stvarni potpuni gubitak:

- Potpuni materijalni gubitak (npr. potonuće bez mogućnosti vađenja)
- Oštećenja broda takve naravi i opsega da popravak nije moguć
- Nestanak

Izvedeni potpuni gubitak:

- kad je potpuni gubitak neizbježan
- kad bi troškovi spašavanja ili mjera radi sprečavanja nastanka potpunog gubitka premašili spašenu vrijednost
- kad osiguranik zbog ostvarenja osiguranog rizika bude lišen mogućnosti slobodno se koristiti i raspolagati brodom u nekom propisanom ili ugovorenom vremenu
- kad troškovi potrebni za popravak premašuju vrijednost na koju je brod osiguran
 - ✓ naknađuje se šteta u visini stvarne vrijednosti broda,
 - ✓ ako je vrijednost ugovorena, u visini ugovorene vrijednosti,
 - ✓ ali maksimalno do osigurane svote
 - ✓ ne primjenjuje se odbitna franšiza
 - ✓ naknađuju se i Sue and Labour troškovi

Djelomična šteta

- Djelomični gubitak,
- ili djelomično oštećenje
- Najveći iznos naknade: osigurana svota umanjena za odbitnu franšizu
- Razuman trošak najekonomičnijeg popravka u danim okolnostima bez odbitka novo za staro, ili
- Naknada u iznosu procijenjenog gubitka tržišne vrijednosti osiguranog predmeta, ali maksimalno do iznosa razborito procijenjenih troškova popravka cijele štete

Osiguranikovi troškovi spašavanja

- osiguranik ima dužnost poduzeti sve razborite mjere kako bi se spriječila ili smanjila šteta naknativa osiguranjem
- iz osiguranja su naknativi osiguranikovi troškovi spašavanja:
 - koji su primjereno i razborito učinjeni, ili
 - su učinjeni u suglasnosti s osigurateljem
 - moraju biti u vezi s osiguranim rizikom
- Naknađuju se i preko iznosa osigurane svote, pa i ako su poduzete mjere bile neuspješne (i povrh potpunog gubitka)

Troškovi neposredno vezani uz nastanak osiguranog slučaja

- troškovi koje osiguranik stvarno snosi u vezi sa štetnim događajem,
- npr. troškovi neposredno u vezi s popravkom djelomične štete (dokovanje, lučke pristojbe i pilotaža u luci popravka, agencijski troškovi u vezi s popravkom, troškovi uzdržavanja i plaća posade vezane neposredno za premještaj broda do mjesta popravka i sam popravak, trošak goriva na putu do mjesta popravka, čišćenje tankova, trošak nadzora popravka, procjenitelja, itd.)
- naknađuju se iz osiguranja (uz djelomičnu štetu)
 - ako su razumno poduzeti,
 - ili su učinjeni u suglasnosti s osigurateljem,
 - zajedno s ostalim naknadama unutar osigurane svote,
 - podliježu franšizi.

Nagrada za spašavanje

- U slučaju spašavanja broda od rizika pokrivenih osiguranjem, iz osiguranja se naknađuje:
 - udio broda u nagradi za spašavanje koju je osiguranik dužan platiti spašavatelju
 - troškovi postupka utvrđivanja nagrade
 - zajedno s djelomičnom štetom, troškovima neposredno prouzročenim osiguranim slučajem i zajedničkom havarijom, u okviru osigurane svote i podliježe franšizi
- Troškovi spašavanja \neq nagrada za spašavanje

Zajednička havarija

- ČIN ZAJEDNIČKE HAVARIJE:
 - svaki namjeran i razložan
 - izvanredan trošak ili šteta
 - po nalogu zapovjednika broda ili osobe koja ga zamjenjuje,
 - razborito poduzeti radi očuvanja imovinskih vrijednosti sudionika u pomorskom pothvatu
 - od stvarne opasnosti koja im zajednički prijete
- Iz osiguranja se naknađuje udio broda u troškovima zajedničke havarije
- Zajedno s djelomičnom štetom, troškovima neposredno prouzročenim osiguranim slučajem i nagradom za spašavanje, u okviru osigurane svote i podliježe franšizi.

ZAKLJUČAK

- Ugovor o pomorskom/transportnom osiguranju po mnogočemu je specifičan u odnosu na sve ostale vrste imovinskih osiguranja
- Ugovaranje i provedba ugovora podrazumijeva posebna stručna znanja
- Bez transportnog osiguranja nemoguće je zamisliti normalno odvijanje trgovine
- Transportni osiguratelj je pravi partner osiguranika koji ga prati u njegovoj svakodnevnoj profesionalnoj djelatnosti, sudjelujući u njegovim transportnim pothvatima nošenjem rizika, ali i savjetom, znanjem i različitim korisnim popratnim uslugama